

УДК 821.161.2-1:801.655]

ББК 84 (4Укр), 80

Г61

НІНА ГОЛОВЧЕНКО,

Київ

golovchenko-nina@ukr.net

ПОЕЗІЯ У ПРОЗІ ЯК ОДИН ІЗ ЖАНРОВИХ ПРІОРИТЕТІВ ПИСЬМЕННИКА Бориса ГУМЕНЮКА

Роботу присвячено практичному дослідженню своєрідності форми вірша прозою на прикладі творів Бориса Гуменюка.

Крізь призму понять «література нон-фікш», «жанрово-стильові особливості вірша прозою» у статті схарактеризовано твір Б. Гуменюка «Соняхи». Доведено, що за образною своєрідністю, ритмічною організацією, смисловим наповненням, типом наративу та прозовою формою цей текст, як і ще декілька творів, можна вважати поезією в прозі. У вірші прозою «Соняхи» Б. Гуменюк, шляхом інтерпретації українського досвіду війни у 21 столітті, нагадує людству про антигуманну сутність війни загалом.

***Ключові слова:** література нон-фікш, поезія у прозі, ритм, образ-символ, риторичне питання, антитеза, градація.*

Вірш прозою – актуальна форма сучасної української поезії. Проте не кожен шмат тексту, що його автор позиціонує як поезію, можна назвати поезією у прозі. Статтю присвячено розгляду змістових та жанрово-стильових характеристик вірша прозою.

Жанр вірша прозою в контексті світової літератури досліджували Д. Наливайко, Г. Косиков, В. Толмачов, Л. Пушина та ін. Стильову своєрідність поезії у прозі на прикладі творчості українських авторів розглядали Г. Вервес, О. Гнідан, С. Григоровська, І. Денисюк, О. Івасюк, О. Кривуляк, Ю. Кузнецов, С. Павличко, А. Підпалій, М. Хороб, Н. Шумило, О. Бігун, Ю. Ковалів, А. Ткаченко. Саме спостереження та твердження цих науковців, а також художня практика поетів ХІХ, ХХ століть, які актуалізували цю давню форму вірша

прозою, і дають змогу тлумачити жанр поезії у прозі як повноцінну форму художнього мовлення.

Творчість українського поета Бориса Гуменюка, автора збірки «Вірші з війни» (2014), книги «Блокпост» (2016) стала надзвичайно популярною в період після Євромайдану (2013–2014 р.р.) та під час війни з Росією (Антитерористичної операції 2014–2017 р.р.). Поет, учасник протестів на Майдані та доброволець/учасник АТО, описав події, почуття, емоції і думки українців, які намагаються відстояти національну гідність у боротьбі з корумпованою владою та колишніми «братами». Унікальність цих рядків виявляється не лише у змісті, а й у формі текстів: Борис Гуменюк використовує переважно форму верлібру та вірша прозою. Поет переконаний, що такі жорсткі і трагічні теми не можуть бути адекватно відтворені класичним силаботонічним віршем.

Твори Б. Гуменюка перекладено кримськотатарською та польською мовами. Про своєрідність творів Б. Гуменюка, проблемно-тематичний та художній світ його віршів писали Т. Пастух, Н. Головченко, Ж. Куява, П. Кралюк, Н. Герасименко. Проте студіям про творчість Б. Гуменюка бракує уваги до жанрової форми його поезії, до вірша прозою зокрема.

Метою даної роботи є спроба практичного дослідження своєрідності форми вірша прозою на прикладі твору Бориса Гуменюка «Соняшник» [1, 295]. Завдання, які ми ставимо:

- окреслити жанрово-стильову своєрідність вірша прозою;
- розглянути зміст і форму твору Б. Гуменюка «Соняхи»;
- довести, що за змістовими та жанрово-стильовими чинниками вірш «Соняхи» Б. Гуменюка є поезією у прозі;
- визначити своєрідність жанру вірша прозою у творчості Б. Гуменюка.

Як зазначають автори літературознавчого словника-довідника, «Вірш прозою, або Поезія у прозі – короткий ліричний твір настроєвого характеру, наближений за формою тексту до прози і водночас за мелодикою, підвищеною емоційністю та ліричним сюжетом, навіть з фрагментами спорадичного

римування – до поезії». Будучи помежовим жанром, вірш прозою, на відміну від власне вірша, спирається на чергування довгих та коротких відтінків ритмізованого тексту, тяжіє до фонетичної упорядкованості та регулятивності мовлення, до «етюдності» чи філософської медитації тощо. [2, 129]

Вірш прозою започатковано як фольклорний і біблійний жанр. До оригінального вірша прозою уперше звернувся Алоїзіус Бертран (збірка «Нічний Гаспар», посм. вид. 1842 року). Згодом цей жанр, починаючи від Шарля Бодлера («Малі поезії у прозі», 1869) й Артюра Рембо, Івана Тургенєва та ін., привертав увагу багатьох письменників, передовсім модерністів, спрямованих на пошуки трансцендентної сутності буття. Потужний вплив на модерністів / символістів / сюрреалістів мала збірка поезії у прозі Лотреамона «Пісні Мальдорора», опублікована 1869 року.

Серед українських письменників цей жанр використовували М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, Ірина Вільде, Є. Гуцало та інші. З'явилися навіть варіанти назв жанру вірша прозою: осяяння, акварелі, етюди, шкіци, міні-есе тощо. [2]

Протягом довгого періоду поезія в прозі в українському радянському літературознавстві залишалася недослідженою, що зумовлено трактуванням цього жанру як явища літератури декадансу. На сучасному етапі є ознаки критичного дискурсу щодо жанру, який на зламі ХІХ–ХХ ст. був провісником модернізму. Принагідно цю тему у ракурсі стильових новацій розглядали Г. Вервес, О. Гнідан, С. Григоровська, І. Денисюк, О. Івасюк, О. Кривуляк, Ю. Кузнецов, С. Павличко, А. Підпалій, М. Хороб, Н. Шумило, Ю. Ковалів, А. Ткаченко. Окреме дослідження цій темі «Типологія жанру поезії в прозі (французька та українська літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст.)» присвятила О. Бігун, котра, зокрема, зазначає: «Жанр поезії в прозі – це полівекторна динамічна форма з великими структурними можливостями щодо художнього синтезу, яка утверджується в європейському модерному просторі кінця ХІХ – поч. ХХ ст. і в тогочасній українській літературі. Поезії в прозі зазвичай мають малий обсяг і відзначені рефлексивно-медитативною ліричністю, що

характеризується експресивністю семантичних зображально-виражальних засобів та сентиментальним пафосом. Номінативна дуальність жанру корелює з загальною композицією мініатюри, яка відзначається фрагментарністю, відсутністю оповідної наративної манери. Інтонаційно-синтаксичний устрій організовує особливу мелодику, що експонує підвищену чуттєвість, спричинену суб'єктивними рефлексіями. Двопланова концепція структури жанру будується за формулою: асоціація-символ. Ритмомелодика поезій у прозі виражена різноманітними синтаксичними засобами» [4, 15].

Про жанр поезії у прозі писали і дослідники світової літератури на межі ХІХ-ХХ століть Д. Наливайко, Г. Косиков, В. Толмачов, Л. Пушина та інші.

Серед провідних ознак віршів прозою науковці виокремлюють такі: це завжди прозовий текст, що не поділяється на строфи; невеликий обсяг/мініатюрність форми; ретельний добір найдоцільніших слів; актуальність тематики; наявність драматичної чи трагічної події як приводу до написання твору. (М.В. Толмачов з цього приводу твердить: «Переход протяженности, имеющей идеальную меру, в личное время, в фрагмент, в смертное тело – главное содержание культуры ХІХ в. Фрагмент – как бы возобновление свободы, трагический диалог «я» с небытием, субъективный проект находящегося в становлении Отсутствия. Речь идет о специфическом выговаривании, о дискурсе, по преимуществу биографическом...») [4]. До жанрово-стильових характеристик поезії у прозі також додають: безсюжетність; суб'єктивність як спосіб переживання реальних подій; Емоційність; експресивність; концентрованість і напруженість тексту; ритмічна організація тексту; притчево-узагальнений зміст тексту; ліро-епічний, драматичний характер твору; поетичний спосіб сприймання світу; використання питальних/окличних речень як риторичних фігур; активне використання метафор, символів, алегорії; застосування синтаксичних повторів; паралелізмів, що створюють іноді рефрени; кільцевої композиції, анафори; мелодійність тексту, що створюється не римою, а шляхом використання алітерації, асонансів; шляхом використання лексичних і граматичних повторів тощо. Л.А.

Пушина, зокрема, зазначає: «Стихотворенню в прозе, которое не использует формальных признаков поэзии, связанных с рифмой и ритмом, органично присущ сугубо поэтический взгляд на мир. Изображение действительности... носит абстрагированный характер, имеет обобщенные, слегка размытые контуры, так что читатель легко подставляет себя на место лирического героя. Для него характерна тематика, актуальная для данного исторического периода, отражающая внутренний, субъективный опыт автора и эмоциональное отношение к миру, а также полнота и цельность впечатления, образность, концентрация и игра смыслов, особая роль означающего; краткость и завершенность формы, бессюжетность, своеобразие тематического развертывания, приемы экспрессивного синтаксиса; структурная и ритмическая упорядоченность за счет использования параллелизмов и повторов на разных языковых уровнях, специфика отражения времени». [5]

Певним зразком поезії у прозі може бути текст Артюра Рембо «Двадцять років» (зі збірки «Осяяння», цикл «Юність»).

Vingt ans

Les voix instructives exilées... L'ingénuité physique amèrement rassise... – Adagio – Ah ! l'égoïsme infini de l'adolescence, l'optimisme studieux : que le monde était plein de fleurs cet été ! Les airs et les formes mourant... – Un chœur, pour calmer l'impuissance et l'absence ! Un chœur de verres de mélodies nocturnes... En effet les nerfs vont vite chasser. [6]

Двадцять років

У вигнанні повчальні голоси... Гірко вгамована фізична наївність... Адажіо. О, нескінченний егоїзм підлітка, старанність оптимізму: як світ був наповнений квітами того літа! Зовнішності і форми, що вмирають... Хор, аби заспокоїти неспроможність і відсутність! Хор скляних нічних мелодій... Справді, нерви таки незабаром не витримають. (Переклад Ю. Покальчука). [7]

Двадцать лет

Изгнанные голоса назиданий... Горестно угомонившаяся физическая наивность... Адажио. О, бесконечный отроческий эгоизм и усидчивость

оптимизма: как наполнен был мир в то лето цветами! Умирающие напевы и формы... Хор, чтобы утешить пустоту и бессилье... Хор стеклянных ночных мелодий... В самом деле, нервы скоро сдадут. (Переклад М.П. Кудінова). [8]

Тут бачимо, слідом за В. Толмачовим, «специфічне промовляння» філософського осмислення поетом певного етапу юності, «дискурс, переважно біографічний». А також експресивність («...нерви таки незабаром не витримають»), емоційність (використання окличних речень, вигуків (о, як!)), образність («Адажіо»), лексичні повтори («хор»), певний ритм нерозлогих речень, синтаксичні повтори («У вигнанні повчальні голоси... Гірко вгамована фізична наївність...») тощо.

Таким чином, вірші прозою як жанр мають і авторитетну художню практику, і фаховий науковий дискурс.

Твір «Соняхи» Б. Гуменюка є одним із творів книги «Блокпост». «Блокпост» (2016) має цілісну структуру за темою, переважаючим пафосом, проблематикою, ідеєю, але жанрово-стильова палітра твору доволі строката. Книга Б. Гуменюка, у якій ідеться про реальні події в Україні часів Майдану і війни (Антитерористичної операції – АТО) 2014-2015 років, уміщує його поезію, художні прозові тексти, «живу літературу» (публіцистику) і є своєрідним документом епохи. Як твердить сам Б. Гуменюк: «Я не знаю, який там із мене вояка, скоріш за все – «так собі», але свій суб'єктивний кут війни намагаюся тримати усіма доступними мені засобами. Сподіваюся, колись із таких суб'єктивних картинок складеться одна правдива мозаїка». Оскільки більшість текстів, із яких укладено книгу, з'являлися спершу в соціальній мережі, на Facebook – як публіцистичні нотатки, художня проза чи вірші, – у її дизайні збережено форму вузької стрічки новин Facebook. Очевидно, що цю книгу можна віднести до літератури нон-фікшн (англ. Non-fiction) – особливого літературного жанру, де сюжетна лінія вибудовується винятково на реальних подіях з епізодичними вкрапленнями художнього вимислу, тому що вона засвідчує реальні події, є еkleктичною за жанровою формою текстів (автобіографічні деталі, публіцистика, верлібр, вірші прозою, новели, образки,

репліки тощо), але єдиною за темою, змістом, пафосом, формою наративу, світоглядом автора [9].

Наприклад, пост від 7 лютого 2014 року, де автор відверто та емоційно реагує на події на Майдані: «Друзі, я страшенно люблю поезію. І музику я теж люблю, можу вас запевнити. Але нині настали такі часи, що волю чути лише одну музику – коли від удару палиці тріскається беркутівський шолом. Ось така проза життя, друзі» [1, 17].

У пості від 17 лютого 2014 року Б. Гуменюк передає наростання напруги на Майдані шляхом використання наскрізного образу діда Миколи, «мого сусіда», і актуальний публіцистичний текст набирає певної художності: «У країні є дві проблеми, – каже дід Микола, мій сусід, – юристи і приватна власність. (Юристи в діда дуже специфічне поняття). Ці речі пов'язані і, по суті, священні в своїй недоторканності... Тож ми повинні негайно розпочати люстрацію... Для проведення ефективної люстрації можна використовувати палиці, арматурні прутки, коктейлі Молотова, сокири, ножі, мисливські рушниці, автомати Калашникова і звичайну цеглу... Ось такі у нас діди!...» [1, 22].

І тільки 1 березня 2014 року, після розстрілу Небесної сотні, серед емоцій, риторичних питань, пауз, фіксації подій на Майдані, в Україні загалом, публіцистики і жорстких висловлювань, з'являється проблиск поезії. Ті самі події і та сама брутальна лексика раптом лягають у рядок верлібру:

Коли Бог хоче...

Коли Бог хоче покарати людину, він забирає у неї розум.

А що робить Бог, коли хоче покарати цілий народ?

Московський карлик геть злетів з катушок.

Ця війна – жорстока і кривава – закінчиться в Москві.

Росія перестане існувати як держава,

А населення Криму і Донбасу зменшиться наполовину.

І не кажіть потім, що вас не попереджали... [1, с. 27]

Тобто, алгоритм книги укладається відповідно до органічної реакції українця, патріота і письменника на неймовірні події в Україні 21 століття. Саме це й визначає своєрідність наративу твору. Як твердить сам автор, він свідомо уникав літературщини, акторства, бо тему Майдану і війни не можна імітувати. Її треба просто фіксувати, десь додаючи певної художньої і жанрової форми, але короткої. Бо стан війни не налаштовує на розлогий формат. Тут треба встигнути розпочати і завершити текст, поки живий...

Варто зазначити, що книгу Б. Гуменюка «Блокпост» треба ставити на одну полицю з проектом О. Забужко «Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву» (2014). У «Літописі...» є об'єктивна реалістична багатоголоса картина Майдану 2013–2014 років від його учасників, а у «Блокпості» (2016) є суб'єктивна реалістична картина історичних подій 2014–2015 років в Україні від безпосереднього учасника подій на Майдані, війни (АТО), добровольця і письменника Бориса Гуменюка. Надзавдання свого твору письменник визначив так: треба, щоб новітній образ українця-воїна сакралізувала сучасна література, це завдання наших сучасних авторів – написати правдиву історію і не дати змоги комусь знову написати нашу історію замість нас.

Тепер щодо поезії у прозі Бориса Гуменюка «Соняхи». Тема вірша означена у його назві – «Соняхи» [1, 295]. Спершу цей образ видається банальним, бо *соняшник як символ усього українського вітчизняні* автори усіх рівнів затирали до рівня лубка. Проте Борисові Гуменюку вдається вдихнути в цей типовий образ своє гірко-оригінальне бачення і головний проблемно-тематичний зміст твору втілити саме на цьому рівні тексту.

Шляхом висхідного розгортання засобу *градації* образ соняха у творі поступово підсилює своє смислове та емоційно-експресивне значення. Адже цей сонях ріс і квітнув в умовах війни:

«Минулого року на цьому полі ріс соняшник. Ми не знаємо, хто орав, сів цю ниву. Нас тут не було весною. Весною ще не було війни. Війна прийшла згодом. Ми прийшли згодом. Разом із війною. Слідом за війною. Солдати

завжди додаються до війни. То вже потім війна нас мінусує. Це вже згодом. Ми застали війну і поле. Такою. Таким...» [1, 295]

І солдати «ціле літо... ходили по цьому полю, повзали, прочісували, ховалися поміж, маскувалися соняхами, прикидалися соняхами, проскакували на бетерах, ставили міни, розтяжки, прострілювали...» [1, 295] Сонях, що набирав силу з землі та сонячного тепла, викохував свої зернята, під час війни позбувся своєї органічної функції, – став звичайною «зельонкою».

Під час бою «соняхи гинули як солдати, їм не було куди сховатися у чистому полі, у них не було саперних лопаток, щоб окопатися, ті, яким щастило вціліти після обстрілу, опускали голови додолу, щоб не дивитися на загиблих товаришів» [1, 295]. Подібно до людей, котрі воювали, окопувалися, гинули, тужили за загиблими воїнами, – сонях мимоволі став солдатом.

Обпалені вибухами і полум'ям, «соняхи навчилися повертати голови не у бік сонця, що природно, а туди, де гримить, туди, де горить» [1, 295]. В умовах пекельних боїв сонях обертає голівку не за сонцем, – він дивиться туди, де палає війна. У соняха тепер інші орієнтири.

Восени ніхто не збирав насіння цих соняхів, «вони почорніли, наче з горя, і осипалися додолу чорними слізьми». Але тих «чорних сліз, які вони наплакали, не хотіли ні птахи, ні ховрахи» [1, 295]. Зернята, опалені війною, не до смаку ні людині, ні птасі. Соняхи змінили свій смак.

Зимою те поле постійно переорювалося гусеницями танків. Проте з-під утрамбовано-понівеченої землі навесні соняхи знову проросли. «Війна – бере своє. Життя – своє» [1, 295].

Але це вже інші соняшники. На рівні *антитези* Б. Гуменюк на прикладі образу соняшника показує, як знову, під час війни 2014–2015 років, вихолощується, ні, не тільки поле соняшників, – вихолощується, проріджується, вироджується, змінюється, втрачає свою силу і потенціал український народ. На прикладі цього страшного епізоду в історії одного народу Борис Гуменюк ще раз промовисто-образно увиразнює негуманну

сутність війни загалом: «...цьогорічні соняхи вродилися якісь декоративні. Такі жінкам дарують. Чи відносять на могили. Солдатам. Не такі повнотілі, як торік.

Чи то земля виснажилася не від соняхів, а від другого року війни?..

Стоять соняхи, наче не на власних ногах, не на власній землі, а на протезах, стоять – красиво, крутять голівками, наче діти-дауни у бік кожного вибуху» [1, 295].

Ця антитеза увиразнюється образом посіченого, обпаленого старого соняха, котрий не впав, а з останніх сил підпирає молоде стебло неокріплого солдата, – неначе дух цілих поколінь загиблих за Україну намагається підтримати молоде покоління борців у цьому нерівному бою. «Коли підійти ближче і роздивитися, то можна помітити, що поряд з кожним молодим соняхом досі стоїть старий, минулорічний, обезголовлений, посічений осколками, попалений, як тінь. Поряд із живим стоїть мертвий, підпирає його, дає йому опору, прикриває його своїм тілом, якого, коли дивитися здалеку, спершу навіть не видно. Але він – є, він – стоїть.

У цьому соняхи схожі на солдатів. Вони подібні до нас. Вони майже як ми...» [1, 295]

Риторичне питання, котре завершує текст, – звучить як означення гірко-трагічної перспективи: «...І це за два роки. А що буде з соняхами на третій на четвертий рік?»

І це одвічне питання – звернення і до українців, і до їхніх ворогів, і до людства загалом: які сенси має війна? Кому вона потрібна? Навіщо війна?...

Таким чином, у вірші прозою «Соняхи» Б. Гуменюк крізь український досвід війни у 21 столітті нагадує людству про антигуманну сутність війни загалом. Образ соняха, що набуває у творі інших функцій, небанальних сенсів і скаліченої сутності («діти-дауни»), – це образ-символ деградації людства, котре, сягнувши висот цивілізації і технологій, на духовному рівні ще залишається агресивним, примітивним, первісним, таким, що рухається до самознищення...

Про поетику твору. Традиційної подієвої фабули тут немає, *сюжет* розгортається як драматичний розвиток образу соняшника.

Обсяг тексту невеликий – 417 слів. Умовно можна виділити 7 абзаців / смислових текстових блоків: 4 про соняхи першого року, 1 – як межа між цими світами («Потім цілу зиму поле переорювали танки гусеницями. То їхні, то наші. А весною соняхи знову проросли. Війна – бере своє. Життя – своє»), і 2 абзаци – кількісно менший обсяг тексту – про переродження соняха в умовах війни. Такий зламаний композиційний ритм увиразнює головну думку твору.

Біографічно-суб'єктивний, історично актуальний привід для написання твору: Борис Гуменюк – учасник подій на Майдані, доброволець в зоні АТО, патріот. Власний досвід автора стає підґрунтям для створення філософської притчі про соняхи як образ-символ знищення природної сутності життя в умовах війни.

Емоція твору стримана, прихована. *Інтонація речитативу* налаштовує, попри відбиття трагічних подій, на журливий роздум, а не на афект, розрив серця. Від тексту віє епічним спокоєм Воїна, котрий давно усвідомив безглуздя війни, але в умовах нових випробувань не зміг бути осторонь.

Ритмічна організація тексту забезпечується декількома засобами, насамперед варіантами повторів.

Лексичні повтори: «соняхи» – 19 разів (це слово є у першому і завершальному реченнях тексту, що вибудовує його композицію як кільцеву); «війна» – 10 разів; «поле» (територія воєнних дій) – 9 разів; «солдати» – 4 рази. Ці слова є найдоцільнішими, вони увиразнюють тему війни, що є головною у цьому творі.

Грамматичні повтори (використання типової структури речення): Війна прийшла згодом. Ми прийшли згодом. Разом із війною. Слідом за війною. Туди, де гримить, туди, де горить. Ні птахи, ні ховрахи. Війна – бере своє. Життя – своє.

Повторення останнього слова у попередньому реченні як першого у наступному: Нас тут не було весною. Весною ще не було війни. Війна прийшла згодом.

Повторення антитези: Для нас. Для них; То їхні, то наші – на означення ворогуючих сторін; молодий – старий; живий – мертвий – про соняхи. Антитеза як структурний чинник твору (образ соняха до війни і після війни) підсилюється антитезою на рівні речення, що сприяє гармонізації ритму і мелодики тексту.

Повторення службових частин мови (полісиндетон): чи то?.. – 4 рази.

Накопичення дієслів: «Ми ходили по цьому полю, повзали, прочісували, ховалися поміж, маскувалися соняхами, прикидалися соняхами, проскакували на бетерах, ставили міни, розтяжки, прострілювали», – своєрідний каталог дій солдата.

Накопичення прикметників: «Стоїть старий, минулорічний, обезголовлений, посічений осколками, попалений», – увиразнення образу війни через образ знищеного соняшника.

Усі повтори створюють своєрідну мелодію твору, котрий сприймається як образно-поетичне осмислення теми війни.

Образний світ тексту скупий – війна не спонукає до вишуканих художніх засобів: «сонях» – провідний художній *образ-символ*; «зелюнка» – *армійський жаргон*, термін із солдатської лексики на означення території, покритої кущами/деревами/високою травою/соняхами; «в полі соняхів теж може ховатися смерть», «соняхи виливали на землю свої сухі сльози» – *олюднення*; «соняхи гинули як солдати», «стоїть, як тінь», «стоять, наче на протезах» – *порівняння*; «сухі сльози», «чорні сльози», «соняхи декоративні» – *епітети*; соняхи, «наче діти-дауни» – *порівняння*, котре шляхом олюднення набирає значення образу-символу понівеченої, скаліченої органічної природи соняха – ЖИТТЯ – в умовах війни.

Отже, за змістовими та формальними ознаками текст Бориса Гуменюка «Соняхи» можна вважати поезією у прозі. Так само, як і інші твори із книги

«Блокпост», наприклад: «І небу незатишно» [1, 278], «Медитація» [1, 300], «Де немає живих» [1, 303], «По кому каркає ворон» [1, 317], «Ритуал Майстра» [1, 324–326], «Ще ніколи так він не мав її» [1, 327–328] та ін. Вірші прозою Бориса Гуменюка – це журливі етюди, де крізь суто український досвід проступає парадоксальний – гуманний і водночас жорсткий та абсурдний – алгоритм буття людини у світі.

Таким чином, у книзі «Блокпост» Б. Гуменюк торкається надзвичайно болісної й актуальної для українців теми – теми народного протесту на Майдані і війни з Росією.

Одним із жанрів художнього мовлення автора у цій книзі є вірш прозою – короткий ліричний твір настроєвого характеру, наближений за формою тексту до прози і водночас за мелодикою, підвищеною емоційністю та ліричним сюжетом – до поезії. Жанри вірша прозою і верлібр [10], на переконання Б. Гуменюка, є найбільш органічними для зображення теми війни.

В осмисленні подій Майдану / АТО, у поезії в прозі «Соняхи» зокрема, автор передає своє суб'єктивне безпосереднє враження як учасника подій, патріота; водночас прописує ці процеси в загальноісторичному контексті боротьби українців за незалежність; також письменник відчуває кругообіг історії людства загалом і усвідомлює ці трагічні події як черговий кривавий епізод протистояння загарбницької агресії одного народу проти природного права на свободу іншого народу. У читача найбільшу гіркоту викликає те, що ця війна відбувається не за часів середньовіччя, а у 21 ст., за часів демократії, цивілізаційних здобутків, широких можливостей комунікації та спільного для багатьох народів Європи досвіду кривавих війн.

Тональність художніх текстів – епічний журливий спокій – так само є чесним і органічним баченням війни у її глибинному вимірі автором. Настрій (пафос), образність твору Б. Гуменюка тяжіють не до суб'єктивізму зачарованого красою соняха декадента-богемця, а до чіткої позиції поета гуманіста, громадянина, патріота.

Сучасна література покликана переважно двома полюсами – нон-фікшн і фентезі – відвертою правдою та відвертою вигадкою. Ці тенденції письменник відчув і надав своєму наративу такої органічної ліро-епічної форми, яка дозволяє позиціонувати художньо-документальну книгу «Блокпост» загалом як літературу non-fiction.

Таким чином, Борисові Гуменюку вдається створити свій, новий, неповторний образ світу [11], котрий є втіленням діалектичного зв'язку між закономірно-загальним та індивідуально-особливим.

Список використаних джерел та літератури:

1. *Гуменюк, Борис*. Блокпост : Вірші. Новели. Публіцистика [Текст] / Борис Гуменюк. – Київ : ВЦ «Академія», 2016. – 336 с.
2. Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. [Текст] – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
3. *Бігун О.А.* Типологія жанру поезії в прозі (французька та українська літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст.): Автореф. дис... канд. філол. наук. [Текст] / О.А. Бігун. – Тернопіль, 2008. – 23 с.
4. *Толмачев М.В.* Где искать ХІХ век? // Зарубежная литература второго тысячелетия. 1000–2000 : Учеб. пособие / Под ред. Л.Г. Андреева. [Текст] / М.В. Толмачев. – Москва, Высшая школа, 2001. – С. 154.
5. *Пушина Л.А.* Лингвостилистические параметры сборника стихотворений в прозе Ш. Бодлера «Le Spleen de Paris»: Автореф. дис... канд. филол. наук. [Текст] / Л.А. Пушина. – Москва, 2004. – С. 6.
6. *Arthur Rimbaud*. Les Illuminations. Jeunesse. [Ел. ресурс] // [Arthur Rimbaud - Mag4.net](http://www.mag4.net/Rimbaud/poesies/Jeunesse.html). 1998–2016. Режим доступу: <http://www.mag4.net/Rimbaud/poesies/Jeunesse.html>
7. *Рембо, Артюр*. П'яний корабель. Переклад з французької Ю. Покальчука, В. Ткаченка, М. Москаленка [Текст] / Артюр Рембо. – Київ : Дніпро, 1995. – С. 165.
8. *Рембо, Артюр*. Стихи. Последние стихотворения. Озарения. Одно лето в аду. – «Литературные памятники». Издание подготовили Н.И. Балашов, М.П. Кудинов, И.С. Поступальский. Перевод М.П. Кудинова [Текст] / А. Рембо. – Москва : «Наука», 1982. – С. 147.
9. *Варикаша, М.М.* Література non-fiction: поміж фактом і фікцією [Ел. ресурс] / М.М. Варикаша // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2010. – Вип. ХХІІІ, ч. 3. – С. 28-39. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/38201>
10. *Головченко, Ніна*. Верлібр як форма сучасної української поезії (на прикладі збірки «Вірші з війни» Бориса Гуменюка (2015) [Ел. ресурс] / Н.І. Головченко. – Київ : Освіта регіону – №1(42), 2016. – С. 81-92 . Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Osvita-regionu/osvita_regioniv_1_2016.pdf
11. *Подгаецкая И.Ю.* Границы индивидуального стиля / Современные аспекты изучения. Теория литературных стилей [Текст] / И.Ю. Подгаецкая. – Москва : Наука, 1982. – С. 32–60.

NINA GOLOVCHENKO

Kyiv

THE POETRY IN PROSE AS ONE OF THE GENRE PRIORITIES

OF WRITER Borys HUMENYUK

The work was dedicated to the research of poem form identity by prose on the example of Borys Humenyuk's works.

Through the prism of the concepts of "non-fiction literature", "genre and stylistic features of prose poetry" in the article was characterized B. Humenyuk's work "Soniakhy" (Sunflowers). It was proved that in the context of figurative identity, rhythmic organization, semantic content, narrative type and prose form, this text as some more pieces of the book can be considered as poetry in prose. In a poem by prose "Soniakhy" (Sunflowers). B. Humenyuk on an interpreting basis of the Ukrainian experience of war in the 21st century, reminds to humanity about inhumane nature of war in general.

Key words: *literature non-fiction, poetry in prose, rhythm, character-symbol, rhetorical question, antithesis, gradation.*

НИНА ГОЛОВЧЕНКО

г. Киев

ПОЕЗИЯ В ПРОЗЕ КАК ЖАНРОВЫЙ ПРИОРИТЕТ ПИСАТЕЛЯ Бориса ГУМЕНЮКА

Работа посвящена практическому исследованию своеобразия формы стихотворения в прозе на примере произведений Бориса Гуменюка.

В статье сквозь призму понятий «литература нон-фикшн», «жанрово-стилевые особенности стихотворения в прозе» рассматривается произведение Б. Гуменюка «Подсолнухи». Путем анализа особенностей образной системы, ритма, смыслов, типа нарратива и прозаической формы доказано, что этот текст, как и некоторые другие стихотворения, принадлежит к жанру поэзии в прозе. В стихотворении в прозе «Подсолнухи», на примере интерпретации украинского опыта войны в 21 веке, Б. Гуменюк еще раз акцентирует внимание на антигуманной сущности войны.

Ключевые слова: *литература нон-фикшн, поэзия в прозе, ритм, образ-символ, риторический вопрос, антитеза, градация.*

Стаття надійшла до редколегії 04.11. 2017